

האבות יעקב – ארבע גישות להבנת עלייה מיתורית

Ya'akov's Wrestling Match: Four Approaches to a Mysterious Narrative

(1) בראשית לב, ד-לג

(ד) וישלח יעקב מלאכים לפניו אל-עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום: (ה) ויצו אתם לאמר כה תאמרו ללואני לעשו כה אמר עבדך יעקב עס לכן גרתי ואחר עד-עתה: (ו) ויהי לי שוד וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצאתו בעיניך: (ז) וישבו המלאכים אל-יעקב לאמר כננו אל-אחיך אל-עשו וגם הלך לקראתך וארבע-מאות איש עמו: (ח) וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את-העם אשר-אתו ואת-הצאן ואת-הבקר והגמלים לשני מחנות: (ט) ויאמר אס-יבוא עשו אל-המחנה האחת והפחו והיה המחנה הנשאר לפליטה: (י) ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך: (יא) קטנתי מכל החסדים ומכל-האמת אשר עשית את-עבדך כי במקלי עברתי את-הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות: (יב) הציילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פריבוא והפני אם על-בני: (יג) ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתני את-זרעך כחול הים אשר לא-יספר מרב: (יד) וילך שם בלילה ההוא ויקח מן-הבא בניו מנחה לעשו אחיו: (טו) עזים מאתים ותיששים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים: (טז) גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות ארבעים ופרים עשרה אתנת עשרים ועזים עשרה: (יז) ויחן בני-עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל-עבדיו עברו לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר: (יח) ויצו את-הראשון לאמר כי פגשתי עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפגך: (יט) ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו והנה גסה הוא אחריני: (כ) ויצו גם את-השני גם את-השלישי גם את-כל-הלכים אחרי העדרים לאמר פדבר הזה תדברון אל-עשו במצאכם אתו: (כא) ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחריני כי-אמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני ואחרי-כן אראה פניו אוילי וישא פני: (כב) ותעבד המנחה על-פניו והוא לן בלילה-ההוא במחנה: (כג) ויקסו בלילה הוא ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי שפחתיו ואת-אחד עשר ילדיו ויעבד את מעבד יבק: (כד) ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבד את-אשר-לו: (כה) ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: (כו) וירא כי לא יכל לו ויגע בכף-ירכו ותקע כף-ירך יעקב בהאבקו עמו: (כז) ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אס-ברכתני: (כח) ויאמר אליו מה-שמך ויאמר יעקב: (כט) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אס-ישאל בישרית עס-אלהים ועס-אנשים ותוכל: (ל) וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם: (לא) ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי-דאיתי אלהים פנים אל-פנים ותנצל נפשי: (לב) ויזרח-לו השמש כאשר עבר את-פניאל והוא עלע על-ירכו: (לג) על-פן לא-יאכלו בני-ישאל את-גיד הנשה אשר על-כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף-ירך יעקב בגיד הנשה:

Jacob was left alone. And a man wrestled with him until the break of dawn. When he saw that he had not prevailed against him, he wrenched Jacob's hip at its socket, so that the socket of his hip was strained as he wrestled with him. Then he said, "Let me go, for dawn is breaking." But he answered, "I will not let you go, unless you bless me." Said the other, "What is your name?" He replied, "Jacob." Said he, "Your name shall no longer be Jacob, but Israel, for you have striven with beings divine and human, and have prevailed." Jacob asked, "Pray tell me your name." But he said, "You must not ask my name!" And he took leave of him there. So Jacob named the place Peniel, meaning, "I have seen a divine being face to face, yet my life has been preserved." The sun rose upon him as he passed Peniel, limping on his hip.

(2) רש"י בראשית לב

ויאבק...ופירשו רבותינו ז"ל שהוא שרו של עשו:

כי עלה השחר - וצריך אני לומר שירה ביום:

ברכתני - הודה לי על הברכות שברכני אבי, שעשו מערער עליהם:

לא יעקב - לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה וברמיה כי אם בשררה ובגלוי פנים,

(3) רשב"ם בראשית פרק לב

ויקם בלילה הוא - נתכוין לברוח דרך אחרת ולפיכך עבר הנחל בלילה, כמו שמצינו בדוד בברחו מפני אבשלום בדרכים הללו של ירדן ומחנים שעבר יעקב ובלילה, כמו כן ויאמרו אל דוד קומו ועברו [מהרה] את המים וגו' ויקם דוד וכל העם אשר אתו ויעברו את הירדן עד אור הבוקר עד אחד לא נעדר אשר לא עבר את הירדן וגו' ודוד בא מחנים ואבשלום עבר את הירדן וגו': מעבר יבן - מעברות המים, כדי לברוח:

ויותר יעקב לבדו - כלומר שהעביר כל אשר לו, שלא היה עוד לעבור אלא הוא לבדו, ורצה לעבור אחרים, כי לברוח דרך אחרת שלא יפגשונו עשו נתכוון: ויאבק - מלאך עמו שלא יוכל לברוח ויראה קיום [הבטחון] של הק' שלא יזיקהו עשו:

כי לא יוכל לו - המלאך. ורצה לעבור ולברוח בעל כרחו: ותקע - נבדלה מן הירך, כמו פן תקע נפשי ממך: [ירך יעקב] - הירך טעמו למטה ברי"ש כי כן שמה, וכן גדר מזה, וכן גזל. וכשירך דבוק נהפכין להיות פתח קטן וטעמו באות ראשונה, ירך יעקב, ירך המשכן:

(כז) כי עלה השחר - וכיון שהאיר היום מעתה יש לילך לדרכיך: כי אם ברכתני - שתשלחני מאתך בשלום, שלא אהיה נזק במה שנתאבקתי עמך, כי עתה עלה השחר. אז ידע יעקב שהוא מלאך:

(כט) כי שרית - מגזרת באונו שדה את אלהים, כמו קנה, קנית. עשה, עשית. אבל וישר אל מלאך ויכול, מגזרת שב קם רץ, שיאמר ויקם וישב וירץ. ומה שלקה יעקב ונצלע לפי שהקב"ה הבטיחו והוא היה בורח. וכן מצינו בכל ההולכים בדרך שלא ברצון הק' או ממאנים ללכת, שנעושו. במשה כת' שלח נא ביד תשלח, ויחד אף י"י במשה. ולפי הפשט אעפ"י שאמרו חכמים בכל מקום חרון אף עושה רושם וכאן מה רושם יש? הלא אהרן אחיך הלוי עתיד היה להיות לוי ואתה כהן ועכשיו הוא יהיה כהן ואתה לוי, אך לפי הפשט לפי שהיה מתעצל ללכת כת' ויהי בדרך במלון ויפגשוהו [י"י] ויבקש המיתו. וכן ביונה שנבלע במעי הדגה. וכן בבלעם ויחד אף אלהים כי הולך הוא ונעשה חיגר, כדכת' ותלחץ [את] רגל בלעם, וילך שפי, חיגר כמו ושופו עצמותיו:

(לב) והוא צולע על ידיכו - עתה כשהיה השמש [זורח] ראוהו צולע על ירכו. כמו ויהי בבקר והנה היא לאה, כי עד עכשיו לא נודע שהיא לאה: (לג) על כן לא יאכלו - לזכרון גבורתו של יעקב ונס שעשה לו הק' שלא מת:

(4) רד"ק בראשית פרק לב

ויאבק איש עמו...איש: מלאך, וכן והנה איש עומד לנגדו (יהושע ה) והאיש גבריאֵל (דניאל ט) ונקראו אישים המלאכים ושמדברים עם בני אדם ונראים להם בצורת איש כמוהם במראה או בהקיץ ושלח האל זה המלאך ליעקב לחזק לבו שלא ירא מעשו, כי לא יוכל לו, לפיכך נאבק עמו ולא יכול להפילו, כן עשו לא יוכל לו, ונאבק עמו עד עלות השחר רמז לו בזה, כי תהיה לו אורה אחר החשכה, כי הצרה נמשלת ללילה וחשכה לפיכך בא אליו בלילה ונאבק עמו עד עלות השחר, רמז לו שיהיה לו רוח והצלה שהוא כאור אחר חשכה.

וירא כי לא יוכל לו שלא יוכל להפילו **ויגע בכף ירכו** - רמז לו שעשו לא יוכל לו אבל הוא יכאב לו מצד אחר, מצד ירכו, רמז לו בזה שיכאיב באחד מיוצאי ירכו, והיא בתו שנבעלה לכנעני, לפיכך נגע בכף כי "כף" לשון נקבה, וכל זה הבין יעקב ממעשה המלאך אך בדבר בתו סבר אפשר שתחלה או שתמות. וכל המעשה הזה אפשר שהיה במראה הנבואה בחלום, אף על פי שמצא עצמו צולע בהקיץ, היה לו זה מאת האל להיות בו זה לאות לפי שהיה פוסח במחשבתו אחר כמה הבטחות אשרש עשה עמו האל, מצד כנגד מדה להיות פוסח בגופו, כי אף על פי שהיה בוטח באל בכל לבו אלא שחשב שמא יגרום החטא, אף על פי כן אחר כמה הבטחות לא היה לו להרהר ולחוש לעשו ולקראו כמה פעמים "אחי" ולשלוח לו מנחה גדולה ולהשתחוות לו כמה פעמים ובזה חטא ושלים לו האל בזה העולם ולקה בגופו עונש מחשבתו.

(5) רמב"ן בראשית פרק לב

(כו) **וירא כי לא יכל לו** - מלאכיו גבורי כח עושי דברו, ועל כן לא יוכל לו המלאך להזיקו, כי לא הורשה רק במה שעשה עמו להקע כף ירכו. ואמרו בבראשית רבה (עז ג) נגע בכל הצדיקים שעתידין להיות ממנו, זה דורו של שמד. והענין כי המאורע כלו רמז לדורותיו שיהיה דור בזרעו של יעקב יתגבר עשו עליהם עד שיהיה קרוב לקעקע ביצתו, והיה זה דור אחד בימי חכמי המשנה כדור של רבי יהודה בן בבא וחביריו, כמו שאמרו (שהש"ר ב ז) אמר רבי חייא בר אבא אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני נותן ובלבד שיהרגוני מיד, אבל בדורו של שמד איני יכול לסבול, ומה היו עושים בדורו של שמד, היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבנין אותן באור ונותנין אותן תחת שיחיהן ומשיאין נפשותיהן מהן. ויש דורות אחרים שעשו עמנו כזה ויותר רע מזה, והכל סבלנו ועבר עלינו, כמו שרמז ויבא יעקב שלם: